

СУЧАСНА ЛЕКСИКОГРАФІЯ: ПРОБЛЕМИ Й ПЕРСПЕКТИВИ

Висвітлено основні тенденції розвитку сучасної лексикографії. Аналіз теоретичних праць показав: лексикографія – важливий аспект розвитку кожної мови, оскільки словник зберігає мову, а без мови не може існувати жодна держава. Екстралінгвальні чинники впливають на якість лексикографічної продукції. Науковці розрізняють теоретичну та практичну лексикографію. Теоретична лексикографія розробляє теоретичні засади укладання та класифікації словників. Результатом практичної лексикографії є лексикографічна праця – словник або довідник у формі книги чи комп'ютерної версії. Робота над словником включає декілька етапів (обґрунтування актуальності та необхідності опублікування словника, визначення його основних характеристик і потенційних користувачів, відбір вихідного реєстру, вироблення концепції структури словникової статті). Сучасна лексикографія характеризується розмаїттям форм, видів і типів словників, які класифікуються за певними диференціальними ознаками.

Ключові слова: лексикографія, теоретична лексикографія, практична лексикографія, словник, методологія лексикографії.

Постановка наукової проблеми та її значення. За даними словника лінгвістичних термінів Д. Е. Розенталя та М. О. Теленкової, термін «лексикографія» (від грец. λεξικός – «те, що відноситься до слова; словник» і γράφω – «пишу») має три значення: 1) розділ мовознавства, який займається питаннями укладання словників і їх вивчення; 2) збирання слів якоїсь мови, систематизація їх й опублікування у вигляді словника; 3) сукупність словників загального й спеціального типів [19, 348]. Саме такі значення вкладаються в цей термін у сучасному мовознавстві, хоча, як зазначає В. Д. Табанакова, дотепер відкритим залишається питання про статус лексикографії як науки зі своєю теорією, методологією та інструментарієм, незважаючи на те, що людство займається укладанням словників упродовж кількох тисячоліть [21, 9].

Без сумніву, лексикографія є важливим аспектом розвитку кожної мови, оскільки словник закріплює мову народу, без якої не може існувати жодна держава. Роль словників неоціненна. Анатоль Франс назвав словник «всесвітом, розташованим в алфавітному порядку». З опертям на вищесказане можна стверджувати, що проблема є досить актуальною, і в цій статті ставиться *мета* – проаналізувати питання визначення статусу лексикографії у різних лінгвістичних традиціях; уточнити дефініції поняття «лексикографія» в різних джерелах; виявити й описати основні тенденції розвитку словникарства на сучасному етапі; обґрунтувати доцільність розмежування практики та теорії лексикографії.

Аналіз досліджень наукової проблеми. Розгляд теоретичних праць із лексикографії показав, що цьому питанню присвячено немало наукових розвідок, у яких репрезентовано сучасний розвиток галузі та погляди на термін «лексикографія». Цікаво зазначити, що лексикографія як науковий термін має свою дефініцію не в усіх наукових довідникових джерелах. Так, за твердженням Л. П. Ступіна (див. [20, 5]), статті на слово «лексикографія» немає ані в енциклопедії «Британіка», ані в енциклопедії «Американіка», хоча в обох виданнях є статті на слово «словник». Немає такої словникової статті й у «Энциклопедическом словаре Брокгауза и Ефрона», однак є стаття на слово «лексикология»; але у цьому ж довіднику у статті на слово «словник» використовується термін «лексикографія» як синонім до словосполучення «словникова техніка» [25]. На думку Л. П. Ступіна, відсутність цього терміна в таких сучасних довідниках, як британська й американська енциклопедії пояснюється, по-перше, дискусійним характером лексикографії як науки і, по-друге, тим, що навіть серед багатьох мовознавців ще продовжує точитися суперечка, чи є лексикографія

самостійною наукою, точніше, частиною науки про мову, чи вона просто є технікою укладання словників, а в кращому випадку – мистецтвом їх укладання [20, 6].

Визначення терміна «лексикографія», дане у словнику лінгвістичних термінів Д. Е. Розенталя та М. О. Теленкової, підтверджується в основному у визначеннях різних науковців. Так, В. В. Дубічинський називає лексикографію «*scientia lexicographica*» – «наукою, що займається створенням, вивченням і використанням словників» [8, 8]. Л. П. Ступін вкладає дещо ширший зміст у це поняття, коли говорить про теорію й практику укладання словників, зокрема мовних, лінгвістичних, на відміну від немовних, енциклопедичних [8, 5].

Цікавою є позиція іспанського лексикографа Х. Касареса, який у праці «Вступ до сучасної лексикографії» стверджує, що «лексикографія – це техніка й мистецтво укладання словників» [11, 8]. Подібною є також позиція англійського лексикографа, автора довідників англійського та американського сленгу Е. Патріджа, який присвятив усе життя укладанню словників і не випадково назвав свою останню працю «Благородне мистецтво лексикографії як об'єкт занять і досвід пристрасного його прихильника».

На нашу думку, статус лексикографії найкраще обґрунтував Л. П. Ступін, який вважає, що це не просто техніка, не просто практична діяльність із укладання словників і навіть не мистецтво, а самостійна наукова діяльність, яка має свій предмет вивчення (словники різних типів), свої наукові та методологічні принципи, свою власну теоретичну проблематику, своє місце серед інших наук про мову [20].

Саме таку точку зору в 1939 році вперше висловив Л. В. Щерба у доповіді «Опыт общей теории лексикографии», виголошеній на засіданні Відділення літератури й мови АН СРСР, яка згодом була розширена й опублікована у виданні «Языковая система и речевая деятельность» [24, 265–304]. Учений так окреслив коло завдань теоретичної лексикографії: 1) типологія словників; 2) природа слова, його значення і вживання, його зв'язки з іншими словами тієї ж мови, завдяки яким лексика кожної мови у кожний конкретний момент часу творить систему; 3) побудова словникової статті, виходячи з семантичного, граматичного і стилістичного аналізу слова [24, 265].

Із того часу й почалося становлення теоретичної лексикографії, яке супроводжується появою теоретичних праць і словників. Теоретики й практики словникової справи інтенсивно розробляють принципи, закони, постулати мистецтва створення словників. Вагомий внесок у розвиток словникарства зробили російські науковці. Доказом цього є численні праці таких науковців, як Ю. Д. Апресян [1], В. Г. Гак [2], П. М. Денисов [5], Ю. М. Караулов [10], В. В. Морковкін [13]. Серед іноземних фахівців до уже згаданих варто додати таких учених, як R. R. K. Hartman [26; 27], T. Piotrowski [28; 29], L. Zgusta [30].

Розробленню багатьох теоретичних проектів з лексикографії та перспектив словників здійснив В. В. Дубічинський. Предметом низки його праць (див. [6–9]) стали основні поняття та принципи укладання словників. В історії лексикографії автор виділяє історію теорії та історію словників. За визначенням автора, «лексикографія – це наука про укладання, вивчення та використання словників». Лінгвістичні явища дослідник розглядає через призму позалінгвальних чинників: ідеологію суспільства, реалізацію словникової продукції в комерційній мережі тощо. На думку В. В. Дубічинського, словник – це не лише продукт, «а і вектор ідеології суспільства», оскільки вибір дефініції, форми, сфери використання мовних одиниць залежить від ідеологічних та культурних настанов соціуму. Учений називає словник «дзеркалом культури», в якому відображено суспільні відносини в усьому розмаїтті [6, 19]. Крім цього, науковець приділяє велику увагу загальним вимогам до словників із погляду потреб користувача. На переконання дослідника, словник повинен містити інформацію про кількість лексичних одиниць, дефініцій, ілюстрацій, тлумачень, прикладів, схем тощо. Значну роль має бути відведено художньому оформленню словника, формату, якості паперу та обкладинки.

Н. Г. Гордієнко у статті «Сучасна лексикографія як об'єкт лінгвістики» стверджує, що сучасне українське словникарство має такі підрозділи, як металексикографія, що вивчає методологічні, дидактичні питання теорії лексикографії, термінографія, фразеографія, комп'ютерна, навчальна лексикографія, наукова лексикографічна критика, основні завдання якої полягають в аналізі та оцінці словникової продукції, розробленні теоретичних засад укладання словників [3, 67]. На думку дослідниці, для сучасної теоретичної лексикографії вагомим значення мають напрацювання вітчизняних дослідників, зорієнтовані на узагальнення здобутків галузі попередніх періодів розвитку, зокрема праці таких учених, як А. А. Москаленко, П. Й. Горецький, С. І. Головащук, Л. С. Паламарчук, О. І. Нечитайло, В. М. Білоноженко, І. С. Гнатюк, О. О. Тараненко, Є. А. Карпіловська, С. І. Радзівська та ін.

О. Кровицька приділяє увагу історичній та навчальній лексикографії. На її думку, «у сучасному дискурсі лексикографія – це розділ мовознавства, що визначає теоретичні принципи укладання словників, вивчає типи словників; це також процес збирання слів певної мови, їх упорядкування, опис словникового матеріалу, а також сукупність словників певної мови і наукових праць із цієї галузі» [12, 4].

О. М. Демська розмежовує теоретичну та практичну лексикографії, визначає їхній статус і головні лексикографічні поняття, інформує про основні компоненти словника, аналізує інновації у цій галузі. На думку дослідниці, лексикографія – автономна галузь лінгвістики, предметом якої є словник, а об'єктом – мовна одиниця різного рівня, статусу, типу, характеру [4, 33–34].

Думка про доцільність розмежування теоретичної та практичної лексикографії поділяється також російськими лексикографами. Так, за В. В. Морковкіним, теоретична лексикографія – це вчення про типи словників, їх параметри та елементи, основи лексикографічного конструювання, учення про картотеки, про планування й організацію словникової роботи. Поєднуючи теоретичний та практичний аспекти науки, учений визначає термін «лексикографія» як «галузь філологічної та інженерно-філологічної діяльності, що укладає словники та інші праці словникового типу, осмислює усі проблеми, що цього стосуються» [13, 41].

Усі проаналізовані вище наукові праці присвячено переважно теоретичному аспектові лексикографії, але наука потребує також розвідок, спрямованих на розвиток практичної лексикографії (інструкції чи рекомендації із укладання різних типів словників). Прикладом може слугувати праця О. О. Тараненка, укладена у форматі інструкції для тлумачного словника, в якій виокремлено концепцію та основні принципи лексикографування, що ґрунтуються навколо семантичного, граматичного, стилістичного аспектів української лексики [22].

Розроблення комп'ютерних лексикографічних систем ґрунтовно подано в монографії В. А. Широкова «Елементи лексикографії». В ній окреслено теорію інтелектуальних мовно-інформаційних систем та комплекс лінгвістичних технологій, запропоновано нову концепцію та комп'ютерну технологію лексикографічної діяльності [23].

У низці праць В. І. Перебийніс викладено основні теоретичні засади навчальної лексикографії, характерні особливості навчальних словників, їхнє призначення та методи їх укладання (див.: [15–18]). На думку дослідниці, основне завдання навчальної лексикографії – лексикографічне забезпечення вивчення мови, як іноземної, так і рідної. Для цього необхідна: а) узгодженість даних навчального словника з вимогами програми певного періоду вивчення мови – і щодо тематики, і щодо кількості слів для засвоєння; б) орієнтація на адресата (учня чи студента); в) врахування етапу вивчення мови; г) врахування вікових особливостей адресата; г) врахування мети, з якою вивчається мова (володіння розмовною мовою, вироблення навичок перекладу, розуміння фахової літератури тощо).

В. І. Перебийніс наголошує, що навчальні словники – це словники вузького призначення, добре структуровані, прості за будовою, щоб забезпечити ефективність їх використання

учнями чи студентами, які не набули ще навичок користування словником. Дослідниця рекомендує створювати низку навчальних словників різного обсягу й призначення для кожного типу навчальних закладів, для різних етапів вивчення мови, для кожної спеціальності майбутніх користувачів. Доцільно укласти три словники за етапами вивчення мови: початковий, середній, підвищений, побудованих концентрично. До навчальних словників В. І. Перебийніс відносить також словники труднощів уживання іншомовних слів, які ґрунтуються на зіставленні іноземної й рідної мов, показуючи різницю між семантичними та граматичними особливостями зіставляваних слів, мають на меті допомогти уникнути помилок у вживанні слова іноземної мови, які є наслідком інтерференції мов [18].

Проте, як зауважує В. Д. Табанакова, процес становлення теоретичної лексикографії як самостійної галузі знань поки що характеризується нерівномірністю й незавершеністю. Лексикографія ще не набула статусу науки, її термінологічна система ще не сформована. Підтвердженням цьому є той факт, що дискусії між лінгвістами й лексикографами про статус лексикографії все ще продовжуються. Хоча теорія укладання словників ще не досягла рівня наукової теорії, вона постійно накопичує свій понятійний апарат, свою термінологію. Прикладами можуть слугувати терміни «лексикографування», «лексикографічна параметризація» тощо. У докторській дисертації В. Д. Табанакова наголошує, що паралельно з такими основними проблемами практичної лексикографії, як відбір матеріалу для словника, його формування, проблема полісемії й омонімії, обговорюються такі базові поняття, як обсяг, зміст і структура поняття «лексикографія, жанри й типи словників, можливості комп'ютеризації словникарства, універсальні вимоги до словникової статті, класифікація словників, системність у лексиці і система словників, моделі словникових дефініцій тощо» [21].

Отже, однією з тенденцій розвитку сучасної лексикографії є розмежування теоретичної та практичної лексикографії. Як і будь-яка наука, лексикографія поділяється на науково-теоретичну та практично-прикладну. Теоретична лексикографія висуває теоретичні проблеми й вирішує їх, а практична – займається безпосередньо укладанням словників різного типу. Однак, як зауважує Л. П. Ступін, поділ лексикографії на теоретичну та практичну є умовним, оскільки лексиколог-теоретик не може займатися голим теоретизуванням без роботи над конкретним матеріалом і, навпаки, ніякий лексикограф-практик не може поринути в свою емпіричну роботу, не знаючи проблематики лексикографії як науки [20, 8].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Сучасна лексикографія характеризується величезним розмаїттям форм, видів і типів словників. Це розмаїття пояснюється, передусім, різними методами, критеріями та принципами репрезентації лексичних одиниць, що використовуються при укладанні словників. Пріоритетними завданнями лексикографії є нормування, кодифікація, а в окремих випадках звичайне реєстрування лексики якоїсь мови в цілому, зокрема її літературного різновиду, ідіолекту окремих авторів, територіальних і соціальних діалектів, лексики окремих сфер пізнання в діяхронному або етимологічному перерізі, з поданням сучасної правописно-акцентологічної норми чи норми їх уживання.

Робота над складанням проекту будь-якого словника має такі етапи: 1) обґрунтування його необхідності й актуальності; 2) визначення типу й основних характеристик словника; 3) встановлення точного адресата; 4) відбір реєстрових одиниць, систематизація лексичного матеріалу відповідно до прийнятого авторами принципів організації словника, вироблення умовних позначень і поміток; 5) вироблення авторської концепції словникової статті з урахуванням особливостей параметризації та способу розташування матеріалу.

Джерела та література

1. Апресян Ю. Д. Толковый словарь нового типа как основа серии словарей / Ю. Д. Апресян // Современное состояние и тенденции развития отечественной лексикографии. – М. : Рус. яз., 1988. – С. 14–16.

2. Гак В. Г. Проблема создания универсального словаря / В. Г. Гак // Национальная специфика языка и её отражение в нормативном словаре. – М. : Рус. яз., 1986. – С. 119–125.
3. Гордієнко Н. Г. Сучасна лексикографія як об'єкт лінгвістики / Н. Г. Гордієнко // Українська мова. – 2011. – № 3. – С. 67–73.
4. Демська О. М. Вступ до лексикографії : навч. посіб. / О. М. Демська. – К. : Києво-Могилян. акад., 2010. – 266 с.
5. Денисов П. Н. Практика, история и теория лексикографии в их единстве и взаимообусловленности / П. Н. Денисов // Проблемы учебной лексикографии и обучение лексике. – М. : Рус. яз., 1978. – С. 25–33.
6. Дубичинский В. В. Теоретическая и практическая лексикография / В. В. Дубичинский. – Вена ; Х. : Харьк. лексикограф. о-во, 1998. – 147 с.
7. Дубичинский В. В. Лексикография русского языка : учеб. пособие для вузов / В. В. Дубичинского. – М. : Наука, 2008. – 432 с.
8. Дубічинський В. В. Українська лексикографія: історія, сучасність та комп'ютерні технології : навч. посіб. / В. В. Дубічинський. – Х. : НТУ «ХП», 2004. – 164 с.
9. Дубічинський В. В. Лексикографія : навч.-метод. посіб. для студ. спец. «Перекладач» і «Прикладна лінгвістика» / В. В. Дубічинський. – Х. : НТУ «ХП», 2012. – 68 с.
10. Караулов Ю. М. Лингвистическое конструирование и тезаурус литературного языка / Ю. Н. Караулов. – М. : Наука, 1981. – 366 с.
11. Касарес Х. Введение в современную лексикографию / Хулио Касарес ; [пер. с исп. Н. Д. Аругюнова]. – М. : Изд-во иностр. л-ры, 1958. – 555 с.
12. Кровицька О. Українська лексикографія: теорія і практика / О. Кровицька ; НАН України, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича. – Л. : [б. в.], 2005. – 174 с.
13. Морковкин В. В. Об объеме и содержании понятия «теоретическая лексикография» / В. В. Морковкин // Вопросы языкознания. – 1987. – № 6. – С. 33–42.
14. Отечественные лексикографы XVIII–XX веков / под ред. Г. А. Богатовой. – М. : Наука, 2000.
15. Перебийнос В. И. Принципы построения учебного словаря / В. И. Перебийнос // Лексика и лексикография : сб. науч. тр. – М. : Ин-т языкознания РАН, 1996. – Вып 7. – С. 86–91.
16. Перебийніс В. І. Лексикографічне забезпечення навчального процесу з іноземної мови / В. І. Перебийніс // Вісник Київ. держ. лінгв. ун-ту. Сер. «Філологія». – 1999. – Т. 2, № 1. – С. 12–19.
17. Перебийніс В. І. Англо-український навчальний словник з методичними коментарями та граматичними таблицями / В. І. Перебийніс, Е. П. Рукіна, С. С. Хідекель. – К. : Вежа, 2002.
18. Перебийніс В. І. Труднощі англійського слововживання для українців : навч. слов.-довід. / В. І. Перебийніс, Е. П. Рукіна, С. С. Хідекель, Ю. І. Білодід. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2011.
19. Словарь-справочник лингвистических терминов / [сост. Д. Э. Розенталь, М. А. Теленкова]. – 2-е изд. – М. : Просвещение, 1976 – 543 с.
20. Ступин Л. П. Лексикография английского языка : учеб. пособие для студ. ин-тов и фак. иностр. яз. / Л. П. Ступин. – М. : Высш. шк., 1985. – 168 с.
21. Табанакова В. Д. Идеографическое описание научной терминологии в специальных словарях : дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.21 / Вера Дмитриевна Табанакова ; Тюмен. гос. ун-т. – Тюмень : [б. и.], 1999. – 198 с.
22. Тараненко О. О. Новий словник української мови. Концепція і принципи укладання словника / О. О. Тараненко ; Ін-т укр. мови, НАН України, Центр мовознав. студій Ін-ту укр. мови та ін. – К. ; Кам'янець-Поділ. : [б. в.], 1996. – 172 с.
23. Широков В. А. Элементы лексикографии / В. А. Широков. – К. : Довіра, 2005. – 304 с.
24. Щерба Л. В. Языковая система и речевая деятельность / Л. В. Щерба. – Л. : Наука, 1974. – 428 с.
25. Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона / [сост. И. Е. Андреевский]. – М. : Ф. А. Брокгауз – И. А. Ефрон, 1896. – Т. 17. – 482 с.
26. Hartmann R. R. K. Teaching and Researching Lexicography / Reinhard Rudolf Karl Hartmann. – NY : Longman, 2001. – 211 p.
27. Hartmann R. R. K. What is “Dictionary Research”? / Reinhard Rudolf Karl Hartmann // International Journal of Lexicography. – Oxford : University Press, 1999. – Vol. 12, № 2. – P. 155–161.
28. Piotrowski T. Zrozumieć leksykografię / Tadeusz Piotrowski. – Warszawa : Wydawnictwo PWN, 2001. – S. 221–239.
29. Piotrowski T. Z zagadnień leksykografii / Tadeusz Piotrowski. – Warszawa : Wydawnictwo PWN, 1994. – S. 221–239.
30. Zgusta L. Lexicography, its theory, and linguistics / Ladislav Zgusta // Dictionaries : Journal of the Dictionary Society of North America. – Illinois : University of Illinois Press, 1992/93. – № 14. – P. 130–138.

References

1. Apresian, Yu. D. 1988. “Tolkovyj Slovar Novogo Tipa kak Osnova Serii Slovarei”. *Sovremennoie Sostoianiie i Tendentsyi Razvitiia Otechestvennoi Leksikografii*, 14–16. Moskva: Russkii Yazyk.

2. Gak, V. G. 1986. "Problema Sozdaniia Universalnogo Slovaria". *Natsyonalnaia Spetsyfica Yazyka i Yeio Otrazheniie v Normativnom Slovarie*, 119–125. Moskva: Russkii Yazyk.
3. Gordiienko, N. G. 2011. "Suchasna Leksykohrafiia yak Obiekt Linhvistyky". *Ukrainska mova* 3: 67–73.
4. Demka, O. M. 2010. *Vstup do Leksykohrafiu*. Kyiv: Kyievo-Mohylianska Akademia.
5. Denysov, P. N. 1978. "Praktika, Istoriia i Teoriia Leksykohrafiu v ikh Yedinstvie i Vzaimoobuslovliennosti". *Problemy Uchebnoi Leksykohrafiu i Obuchenii Leksikie*, 25–33. Moskva: Russkii Yazyk.
6. Dubichinskii, V. V. 1998. *Teoreticheskaia i Prakticheskaia Leksykohrafiia*. Viena; Kharkov: Kharkovskoie Leksykohraficheskoe Obshchestvo.
7. Dubichinskii, V. V. 2008. *Leksykohrafiia Russkogo Yazyka*. Moskva: Nauka.
8. Dubichinskii, V. V. 2004. *Ukrainska Leksykohrafiia: Istoriia, Suchasnist ta Kompiuterni Tekhnolohii*. Kharkiv: NTU «KhPI».
9. Dubichinskii, V. V. 2012. *Leksykohrafiia*. Kharkiv: NTU «KhPI».
10. Karaulov, Yu. M. 1981. *Lingvisticheskoe Konstruirovaniie i Tezaurus Literaturnogo Yazyka*. Moskva: Nauka.
11. Kasares, Khulio, ed., and Arutyunova, N. D., trans. 1958. *Vvedeniie v Sovremennuiu Leksykohrafiuu*. Moskva: Izdatelstvo Inostrannoi Literatury.
12. Kroytska, O. 2005. *Ukrainska Leksykohrafiia: Teoriia i Praktyka*. Lviv: Instytut Ukrainoznavstva NANU.
13. Morkovkin, V. V. 1987. "Ob obime i Soderzhanii Poniatii «Teoreticheskaia Leksykohrafiia»". *Voprosy Yazykoznaviia* 6: 33–42.
14. Bogatova, I. A., ed. 2000. *Otechestvennyie Leksykohrafiy XVIII-XX Vekov*. Moskva: Nauka.
15. Perebeinos, V. I. 1996. "Printsypy Postroieniia Uchebnogo Slovaria". *Leksika i Leksykohrafiia*, 7: 86–91. Moskva: Institut Yazykoznaviia RAN.
16. Perebyinis, V. I. 1999. "Leksykohrafichne Zabezpechenniia Navchalnogo Protsesu z Inozemnoi Movy". *Visnyk Kyivskoho Derzhavnoho Linhvistychnoho Universitetu. Seria "Filologia"* 2 (1): 12–19.
17. Perebyinis, V. I., and Rukina, O. P., and Khidekel, S. S. 2002. *Anglo-Ukrainskyi Navchalnyi Slovnyk z Metodichnyimi Kommentariami ta Hramatychnymi Tablytsiamy*. Kyiv: Vezha.
18. Perebyinis, V. I., and Rukina, O. P., and Khidekel, S. S., and Bilodid, Yu. I. 2011. *Trudnoshchi Anhliiskoho Slovozhyvannia dlia Ukrainstiv: Navchalnyi Slovnyk-Dovidnyk*. Kyiv: Vydavnychi Tsentri KNLU.
19. Rozental, D. E., and Telenkova, M. A. 1976. *Slovar-Spravochnik Lingvisticheskikh Terminov*. Moskva: Prosveshcheniie.
20. Stupin, L. P. 1985. *Leksykohrafiia Angliiskogo Yazyka: Uchebnoie Posobiie dlia Studentov Institutov i Facultetov Inostrannykh Yazykov*. Moskva: Vysshiaia Shkola.
21. Tabanakova, V. D. 1999. "Ideograficheskoe Opisanii Nauchnoi Terminologii v Spetsyalnykh Slovariakh". PhD diss., Tiumenskii Gosudarstvennyi Universitet.
22. Taranenko, O. O. 1996. *Novyi Slovnyk Ukrainskoi Movy: Kontsepsiia i Printsypy Ukladannia Slovnyka*. Kyiv; Kamianets-Podilskyi.
23. Shyrokov, V. A. 2005. *Elementy Leksykohrafiu*. Kyiv: Dovira.
24. Shcherba, L. V. 1974. "Opyt Obshchey Teorii Leksykohrafiu". *Yazykovaia Sistema i Rechevaia deiatelnost*, 265–304. Leningrad: Nauka.
25. Andreievskii, I. E., ed. 1896. *Entsyklopedicheskii Slovar Brokgauza i Efrona*, 17. Moskva: F. A. Brokgauz – I. A. Efron.
26. Hartmann, Reinhard Rudolf Karl. 2001. *Teaching and Researching Lexicography*. New York: Longman.
27. Hartmann, Reinhard Rudolf Karl. 1999. "What is «Dictionary Research?»". *International Journal of Lexicography* 12 (2): 155–161. Oxford: University Press.
28. Piotrowski, Tadeusz. 2001. *Zrozumieć Leksykohrafię*, 221–239. Warszawa: Wydawnictwo PWN.
29. Piotrowski, Tadeusz. 1994. *Z Zagadnień Leksykohrafiu*, 221–239. Warszawa: Wydawnictwo PWN.
30. Zgusta, Ladislav. 1992/93. "Lexicography, Its Theory, and Linguistics". *Dictionaries: Journal of the Dictionary Society of North America* 14: 130–138. Illinois: University of Illinois Press.

Горько Евгений, Малимон Леся. Современная лексикография: проблемы и перспективы. Освещены основные тенденции развития современной лексикографии. Анализ теоретических источников дал возможность сделать следующие выводы: лексикография – важный аспект развития языка, поскольку словарь сохраняет язык, а без языка не может существовать ни одно государство. Экстралингвальные факторы влияют на качество лексикографической продукции. Учёные различают теоретическую и практическую лексикографию. Теоретическая лексикография разрабатывает теоретические предпосылки составления и классификации словарей, а результатом практической лексикографии является лексикографическая продукция – словарь или справочник в виде книги или компьютерной версии. Работа над составлением словаря включает несколько этапов (обоснование необходимости издания словаря, определение его основных характеристик и потенциальных пользователей, отбор исходного реестра, разработка концепции структуры словарной статьи). Современной лексикографии свойственно разнообразие форм, видов, типов словарей, которые классифицируются по определенным дифференциальным признакам.

Ключевые слова: лексикографія, теоретическая лексикографія, практическая лексикографія, словарь, методология лексикографії.

Horot Yevheniia, Malimon Lesia. Modern Lexicography: Problems and Prospects for Further Research.

The article enlightens the main tendencies of development of modern lexicography. The analyses of theoretical sources on lexicography made it possible to arrive at the following conclusions: lexicography is an important aspect of the language as dictionaries save the language, and no country can exist without language. Extra-lingual factors influence upon the quality of lexicographical produce. Scholars differentiate between theoretical and practical lexicography: theoretical lexicography deals with theoretical principles of compiling dictionaries while the result of practical lexicography is a piece of lexicographical work in the form of a book or a computer version. Modern lexicography is characterized by a great variety of dictionary types which are classified due to certain differential features. Compiling a dictionary includes several stages (grounding the necessity of publishing such a dictionary, defining the main characteristics and potential users of the dictionary, selecting the lexical units and working out the structure of the dictionary entry).

Key words: lexicography, theoretical lexicography, practical lexicography, dictionary, methodology of lexicography.

УДК 398.838(=111+=161.2)

Ніна Данилюк

МОВНОСТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ЗОБРАЖЕННЯ ДІВЧИНИ В УКРАЇНСЬКИХ ТА АНГЛІЙСЬКИХ НАРОДНИХ ПІСНЯХ

Розглянуто синонімічно-варіантні ряди на позначення дівчини, відмінності у семантиці та стилістичному забарвленні їх компонентів. Виокремлено власні імена людей, поширені в усній поезії українців та англійців. Звернуто увагу на атрибути, що вказують на типові ознаки дівчини, – *молода, гарна*. Виділено традиційні зіставлення з назвами квітів, птахів, світил, які передають оцінний зміст образу гарної людини. Проаналізовано ключові одиниці *тіло, руки, ноги, лице, очі, уста, коси*, поєднані з епітетами-кольороназвами (*білий, рум'яний, карий, русий* – в українських текстах; *white, red, rosy, fair* – в англійських). Виявлено спільні зіставні зв'язки, якими послуговуються носії фольклору, описуючи дівчину (*рожа – rose, вишня – cherry, зоря – star, терен – sloes, сніг – snow, лебідка – swan, золото – gold*) та відмінні (*калина, горлиця, перепілка, рибка* – в українців, *lily, diamond, ivory* – в англійців). Зроблено висновок, що мовний образ дівчини містить універсальні ознаки, зумовлені спільністю ідеалу в європейській культурі, та етнічно специфічні.

Ключові слова: українська народна пісня, англійська народна пісня, мовностилістичний засіб, ключове слово, епітет, порівняння, метафора.

Постановка наукової проблеми та її значення. Мова української народної пісні, як відомо, привертала увагу багатьох дослідників XIX–XXI ст.: П. Г. Житецького, І. Я. Франка, О. О. Потебні, Л. А. Булаховського, А. П. Коваль, В. С. Ващенко, Л. І. Мацько, С. Я. Єрмоленко й ін. Їхні студії важливі для розкриття етнокультурних смислів у народнопетичних текстах, виявлення специфіки словесних образів. У працях науковців, які вивчали англійську народну поезію, здебільшого йшлося про зв'язок фольклору і традиційного календаря (Дж. Лонг, В. Алфорд), використання текстів усної словесності під час обрядів народження дитини та одруження (А. Р. Райт, К. Гоул), народні символи тварин і рослин (А. Р. Райт) тощо. Мовні особливості народнопетичних образів не викликали такого інтересу цих дослідників, як у славістиці (О. О. Потебня, О. М. Веселовський, П. Г. Богатирьов, Й. О. Оссовецький, О. Т. Хроленко, Є. Бартмінський, Є. Сероцюк, Л. Андрейчин та ін.).

Як писав Й. О. Оссовецький, мова народної поезії утворює «особливу фольклорну дійсність, яка в багатьох своїх аспектах становить ідеальний варіант дійсності» [12, 76]. Це виявляється у типовості ознак, дій, станів, асоціативних зв'язків між багатьма явищами